

SIŁY SPECJALNE W POLSCE (NA PRZYKŁADZIE POLICJI)

Wprowadzenie

Pierwsze wzmianki o działaniach specjalnych możemy odnaleźć już w starożytności. Za ojca operacji specjalnych uważa się hebrajskiego wojownika Gedeona, który w swoim dziele *Księga Dziejów* opisuje, jak w 1245 r. p.n.e. pokonał madianickich wrogów, wykorzystując efekt zaskoczenia. Kolejnym przykładem może być *Iliada* bądź *Odyseja* i postać Odyseusza, który poprzez umiejętne stosowanie przebrań, zasadzek czy podstępu dążył do osiągnięcia celu. Inną ilustracją stosowania działań niekonwencjonalnych w starożytności jest „Koń Trojański”, który stanowi wzór użycia podstępu. Dzisiaj można powiedzieć elementem zaskoczenia, jako podstawowego składnika niezbędnego do osiągnięcia sukcesu w działaniach specjalnych. Nie można również nie wspomnieć o Hannibalu, który w sposób doskonały opanował sztukę wybiegów i działań specjalnych. Operacje specjalne, jako jedna z wielu form prowadzenia wojny, rozwijała się również na dalekim wschodzie. Za jej prekursora uważa się Sun Tzu, autora znanej *Sztuki wojny* oraz traktatu *36 taktyk*, w którym przedstawił podstawowe zasady prowadzenia działań wojennych, w tym także tych, które dzisiaj nazywamy specjalnymi. Działania specjalnie przewijały się praktycznie w każdym globalnym czy regionalnym konflikcie, jednakże miały one charakter jednostkowy i nie wpływały w zasadniczy sposób na przebieg działań.

Dopiero wiek XX, a konkretnie jego druga połowa, okazuje się przełomem – punktem zwrotnym, w rozumieniu operacji specjalnych, sposobu ich postrzegania, wreszcie samego ich prowadzenia. Z wydarzeń, które miały miejsce w XX w. warto wymienić 1914 rok i zamach na arcyksięcia Ferdynanda w Sarajewie, który był oczywistym aktem terrorystycznym i nosił jego wszelkie znamiona. Kolejny konflikt ogólnoświatowy, to II wojna, która, zdaniem wielu ekspertów, „otwiera” rozdział historii o nazwie operacje specjalne. To właśnie podczas tego konfliktu można zaobserwować nie tylko wzrost liczby operacji specjalnych, ale przede wszystkim rozmach, jakiego one nabierają.

Prekursorami współczesnych sił specjalnych była III Rzesza, która jako pierwsza dostrzegła rolę działań specjalnych, jako jednego z kluczowych,

o ile nie najważniejszego, elementu do osiągnięcia sukcesu w nadchodzącym konflikcie zbrojnym. Kapitan Theodor von Hippel utworzył w Brandenburgu pierwszy niewielki oddział do zadań specjalnych, który stał się załącznikiem późniejszej dywizji „Brandenburg”.

Jednostka swój szlak bojowy rozpoczęła w sierpniu 1939 r., na kilka godzin przed rozpoczęciem kampanii wrześniowej, uczestnicząc w tzw. Prowokacji Gliwickiej, tj. ataku polskich dywersantów (faktycznie Niemców, przebranych w polskie mundury) na niemiecką radiostację w Gliwicach. Brandenburczycy uczestniczyli także w inwazji na ZSRR w czerwcu 1941 r. Do jej najważniejszej i najsłynniejszej udanej akcji należy odbicie Benito Mussoliniego z hotelu Alberto Rifiugo w paśmie górskim Gran Sasso we Włoszech.

W tamtych czasach również alianci tworzyli swoje oddziały specjalne. Wielka Brytania już w 1941 r. powołała swoją jednostkę specjalną o nazwie SAS (z ang. Special Air Service), która przeprowadziła wiele spektakularnych akcji, m.in. udany „rajd” na port Saint Nazaire 28 marca 1942 r.

W tym miejscu warto zaznaczyć, że określenie „komandos” pochodzi od portugalskiego słowa *komando*, które oznacza rozkaz. Swoje współczesne znaczenie wywodzi od burskich konnych oddziałów o charakterze milicyjnym zwanych *kommando*, które wstąpiły się walkami partyzanckimi z armią brytyjską podczas wojen burskich. Słowo to zostało następnie zaczerpnięte przez Brytyjczyków podczas II wojny światowej, którzy mianem *Commando* nazywali tworzone od 1940 r. oddziały przeznaczone do działań rajdowych na terenach okupowanych przez wroga¹.

Wspomniane formacje już wówczas miały charakter elitarny. Były przystosowane do wykonywania zadań niekonwencjonalnych i nadzwyczaj trudnych. Świetnie wyszkolone, używały wyspecjalizowanego uzbrojenia i wyposażenia. Działy na lądzie, wodzie i z powietrza. Po zakończeniu II wojny światowej nastąpił dalszy ich rozwój, zwiększyło się znaczenie w rozwiązywaniu wielu współczesnych zagrożeń. Obecnie jednostki tego typu wchodzi w skład sił zbrojnych, jak również w skład sił policyjnych większości państw świata.

Działania specjalne w Polsce 1919–1939

Działania te należy rozpatrywać w dwóch płaszczyznach: w wojskowej, związanej z działaniami o charakterze dywersyjno-sabotażowym oraz w płaszczyźnie policyjnej. Z uwagi na temat rozważań szczególna uwaga

¹ http://pl.wikipedia.org/wiki/Si%C5%82y_specjalne, dostęp 20.06.2010 r.

zostanie zwrócona na działania specjalne realizowane przez formacje policyjne.

Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 24 lipca 1919 r. uchwalił ustawę *o Policji Państwowej*². Przyjęto wówczas, że ma to być akt prawny związły, podejmujący jedynie fundamentalne zasady ochrony porządku i bezpieczeństwa publicznego oraz organizacji policji. Sprawy szczegółowe regulować miały zarządzenia MSW oraz okólniki i rozkazy komendanta głównego. Zgodnie z ustawą Policja Państwowa stanowiła organizację służby bezpieczeństwa, powołaną do wykonywania wszelkich czynności z zakresu policji administracyjnej, bezpieczeństwa i sądowej, będącą jednocześnie organem wykonawczym władz państwowych i samorządowych. Przy czym podstawową sferą jej aktywności było wykonywanie zadań i czynności w dziedzinie określanej mianem policji bezpieczeństwa, rozumianej jako całość działań podejmowanych przez państwowe organy bezpieczeństwa na rzecz „zapobiegania i niedopuszczania niebezpieczeństw wszelkiego rodzaju grożących państwu, społeczeństwu lub poszczególnym osobom, spowodowanych występną działalnością oddzielnych jednostek lub zorganizowanych zrzeżeń”³.

Działanie Policji Państwowej obejmowało swym zasięgiem cały kraj z wyjątkiem województwa śląskiego, gdzie działała Policja Województwa Śląskiego (była oddzielona z uwagi na status autonomiczny tego województwa). Obie policje były identycznie zorganizowane i umundurowane. Naczelną zasadą dotyczącą tych policji było ich podporządkowanie administracji państwowej. Na szczeblu centralnym podlegała ministrowi spraw wewnętrznych, jako nadrzędnej cywilnej władzy administracyjnej, na szczeblu terenowym – wojewodom i starostom.

Nowatorskim rozwiązaniem w okresie dwudziestolecia międzywojennego na rzecz zapewnienia bezpieczeństwa państwa było utworzenie 1923 r. kompanii szkolnych rezerwy policyjnej. Przy czym należy podkreślić, iż rezerwy okręgowe funkcjonowały już od 1919 roku. Usytuowane one były w strukturze wewnętrznej komend okręgowych i pełniły funkcję służby porządkowej o charakterze wartowniczym czy konwojowym, wspomagając organy sądowe, prokuratorskie i administracyjne. Jako przykład można podać okręg krakowski, w którym istniał okręgowy oddział rezerwy kierowany przez podkom. Tadeusza Kordysa, dysponujący 112 funkcjonariuszami Policji. W jego skład wchodziły

² Ustawa z dnia 24 lipca 1919 r. *o Policji Państwowej*, DzP PP z 1919 r., nr 61, poz. 363.

³ M. Waśkowski, *Podręcznik prawa administracyjnego z uwzględnieniem zasad prawa państwowego dla szkół policyjnych*, Warszawa 1922, s. 119–120.

tw. oddziały lotne z siedzibą w Tarnobrzegu, Chrzanowie i Nowym Targu⁴. Również w województwie łódzkim już w 1920 roku utworzono w niektórych większych komendach powiatowych konne i piesze oddziały rezerwy policyjnej, które uległy częściowej likwidacji w 1924 r.⁵

Zainicjowany jesienią 1923 r. proces powołania do życia i formowania jednostek przeznaczonych specjalnie do zwalczania wystąpień i tumultów o charakterze rewolucyjnym był konsekwencją wystąpień robotniczych w Krakowie i Tarnowie, podczas których siły policyjne okazały się niewystarczające. Efektem było zarządzenie ówczesnego Ministra Spraw Wewnętrznych Władysława Kiernika, które stanowiło, iż „[...] w związku ze stwierdzoną potrzebą utworzenia rezerwowych oddziałów Policji Państwowej, gotowych na wypadek masowego wystąpienia policji w miejscowościach zagrożonych pod względem bezpieczeństwa, polecam jednocześnie Komendantowi Głównemu Policji Państwowej (...) niezwłocznie oddziały takie sformować na terenie m.st. Warszawy⁶ oraz województw: łódzkiego, kieleckiego, lwowskiego, poleskiego, i wileńskiego”⁷.

W wymienionych województwach utworzono rezerwy policyjne w sile kompanii, które prócz udziału w szkoleniu niższych funkcjonariuszy Policji

⁴ Zob. A. Misiuk, *Policja Państwowa 1919–1939*, PWN, Warszawa 1996, s. 205–206.

⁵ Tamże, s. 218.

⁶ Specyficzna sytuacja dotyczyła Warszawy. Zgodnie z ustawą z dnia 2 sierpnia 1919 r. *o organizacji władz II instancji* stolica Rzeczypospolitej została wydzieloną jednostką administracyjną, niewchodzącą w skład żadnego województwa. Na początku funkcjonowania Komendy Policji Państwowej miasta stołecznego Warszawy jej struktura wewnętrzna nie odbiegała od przyjętego wzoru. W związku z przeprowadzoną w 1923 r. reorganizacją, strukturę wewnętrzną Komendy PP m. st. Warszawy tworzyły cztery działy, w tym dział rezerwy okręgowej kierowany przez Edwarda Wojciechowskiego, w skład którego wchodziła: rezerwa lotna (samochodowa i rowerowa), rezerwa konna, szkoła okręgowa, rezerwa eskortowa i oddział sztabowy. W 1936 r. nastąpiła kolejna reorganizacja Policji Państwowej w Warszawie (zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 sierpnia 1936 r., DzU RP z 1936 r., nr 69, poz. 499). W sposób szczególny zorganizowano oddziały rezerwy stołecznej policji. Powołano odrębny organ – Komendę Rezerwy Policji Państwowej miasta stołecznego Warszawy na czele z komendantem, który został odpowiedzialny za przygotowanie policjantów do wykonywania specjalnych zadań z zakresu ochrony porządku publicznego. O użyciu rezerwy do służby na terenie Warszawy każdorazowo decydował komisarz rządu m. st. Warszawy po wysłuchaniu opinii komendanta miejskiego stołecznej policji (A. Misiuk, *Policja Państwowa...*, s. 230–231).

⁷ *Zbiór przepisów administracyjnych dotyczących organizacji Policji Państwowej*, oprac. W. Długocki, J. Adelstejn, Warszawa 1925, s. 111.

Państwowej, były dyspozycyjne i przygotowane do ewentualnego działania. Należy zaznaczyć, że ustawa o *Policji Państwowej* nie przewidywała możliwości powoływania tego typu jednostek organizacyjnych. Przyczyn utworzenia kompanii szkolnych było kilka, przy czym główna była związana z zaostrzającą się sytuacją społeczno-polityczną w kraju (strajki robotnicze, walki na ulicach miast). Kompanie szkolne miały za zadanie podejmowanie szybkich i skutecznych działań w przypadkach naruszenia porządku publicznego. Inaczej mówiąc, miały one stanowić odwód policyjny do użycia przez aparat państwowy w sytuacjach nagłych, gdyż rozumiano, że do działań w czasie tłumienia rozruchów ulicznych niezbędne jest posiadanie niedużych, samodzielnych i pozostających w ciągłej dyspozycji oddziałów policyjnych⁸.

Przed drugą wojną światową w skład oddziałów wchodziła: rezerwa szeregowych stacjonujących w Żyrardowie⁹, warszawski dywizjon konny¹⁰ oraz kompanie i szwadrony rezerw policyjnych¹¹ z poszczególnych okręgów policyjnych. Stałą gotowość i mobilność tych oddziałów zapewniał system skoszarowany oraz posiadanie środków transportu. Warto podkreślić, że zarówno kompanie, jak również dywizjon i szwadrony były ciągle przemieszczane w związku z wykonywaniem zadań porządkowych, jak np. zabezpieczanie imprez masowych. Jeżeli chodzi o podległość instancyjną, to kompanie rezerwy znajdowały się w dyspozycji ministra spraw wewnętrznych, natomiast organizacyjnie podlegały Komendantowi Głównemu Policji Państwowej. Rozkazem tajnym Komendanta Głównego Policji Państwowej nr 27 z 08 lipca 1939 r. utworzono grupę konną rezerwy policyjnej do realizacji zadań z zakresu utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego w sytuacjach, w których działania miejscowych sił policyjnych mogłyby okazać się niewystarczające. W trakcie działań wojennych powołano również w KG PP komórkę do zadań specjalnych, która miała zająć się organizacją i przeprowadzeniem ewakuacji na wschód urzędów policyjnych¹².

⁸ Szerzej, R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały (pododdziały) zwarte w Polsce. Historia i terażniejszość*, Szczytno 2010.

⁹ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 27.09.1932 r., DzU MSW z 1932 r., nr 15, poz. 176.

¹⁰ Zarządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28.08.1936 r., DzU MSW z 1936 r., nr 26, poz. 182.

¹¹ Tworzone na podstawie zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 24.04.1936 r., DzU MSW z 1936 r., nr 13, poz. 75.

¹² A. Misiuk, *Policja Państwowa...*, s. 164.

Podsumowując, praktyka potwierdziła przydatność i skuteczność rezerw policyjnych, dlatego podlegały one systematycznej rozbudowie i doskonaleniu struktur. W drugiej połowie lat trzydziestych stały się oddziałami szybkiego reagowania w sytuacjach poważnego zagrożenia bezpieczeństwa państwa. Ponadto zgodnie z przyjętymi po maju 1926 roku wytycznymi, Policja Państwowa przywiązywała coraz większą wagę do przygotowania wojskowego jej funkcjonariuszy. Efektem permanentnego procesu szkolenia policjantów było osiągnięcie stanu niemalże doskonałego przygotowania potencjału kadrowego Policji Państwowej od strony wojskowej. Bezpośrednio w parze z profesjonalnym wyszkoleniem szło dobre uzbrojenie i wyposażenie funkcjonariuszy w sprzęt spełniający wymagania armii i ówczesnego pola walki¹³.

Okres powojenny

W Polsce powojennej nowe władze doprowadzając do zasadniczej zmiany ustroju utworzyły struktury polityczne i administracyjne odpowiadające potrzebom komunistycznego dyktatu. Sprawy związane z zapewnieniem bezpieczeństwa wewnętrznego, na mocy dekretu z dnia 21 lipca 1944 roku *o powołaniu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego*¹⁴ powierzono „Resortowi Bezpieczeństwa Publicznego”¹⁵. W dniu 22 lipca 1944 r. ogłoszono *Manifest Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego (PKWN)*, w którym m.in. stwierdzono, że „[...] Rady Narodowe tworzą niezwłocznie podlegającą im Milicję Obywatelską, której zadaniem będzie utrzymanie bezpieczeństwa”.

Kolejnym aktem prawnym powołującym Milicję Obywatelską (MO) był dekret z dnia **27 lipca 1944 roku o ustanowieniu Milicji Obywatelskiej**. Zobowiązano Rady Narodowe do powołania Milicji Obywatelskiej w celu strzeżenia bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie swego działania. Ponadto Rady Narodowe miały sprawować nadzór nad powstałymi jednostkami pod względem gospodarczym i budżetowym oraz z punktu widzenia kontroli

¹³ M. Mączyński *Policja Państwowa w II Rzeczypospolitej*. „Księgarnia Akademicka”, Kraków 1997, s. 128.

¹⁴ Ustawa z dnia 21 lipca 1944 r. *o utworzeniu Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego*, DzU z 1944 r., nr 1, poz. 1.

¹⁵ W grudniu 1944 r. wraz z przekształceniem Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego w Rząd Tymczasowy Rzeczypospolitej Polskiej resort zmienił nazwę na Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego (MBP). Pod taką nazwą funkcjonował prawie do końca 1954 roku.

społecznej. MO miała być formacją podporządkowaną władzom lokalnym. Taka koncepcja aparatu represji nie spodobała się jednak polskim komunistom, którzy okres okupacji spędzili w ZSRR. Ich zdaniem podstawową rolę w tym zakresie winien był odgrywać scentralizowany aparat bezpieczeństwa, wzorowany na sowieckim NKWD, zaś formacja porządkowa powinna być jedynie jego uzupełnieniem. W następstwie wspomnianego sprzeciwu pomimo, iż dekret o utworzeniu MO został opublikowany w Dzienniku Ustaw (oznaczonym numerem 2) z 15 sierpnia 1944 r., to nie tylko nie został wprowadzony w życie, ale cały nakład Dziennika Ustaw poszedł na przemiał. W nowej edycji dziennika dekretu *o Milicji Obywatelskiej* już nie było¹⁶. W jego miejsce PKWN przyjął **7 października 1944 roku kolejny dekret o Milicji Obywatelskiej**¹⁷, który stanowił, że MO jest prawnopubliczną formacją służby bezpieczeństwa publicznego, podlegającą kierownikowi Resortu Bezpieczeństwa Publicznego. W związku z tym zapisem MO została usytuowana w strukturze resortu bezpieczeństwa, instytucji, która miała odegrać główną rolę w zastraszaniu i zniewoleniu społeczeństwa.

W latach 70-tych przystąpiono również do tworzenia oddziałów specjalnych Milicji Obywatelskiej. Jako pierwszy powstał Wydział Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji Obywatelskiej¹⁸ w oparciu o fińską jednostkę antyterrorystyczną policji „Niedźwiedź”. Proces tworzenia nowego pododdziału przebiegał w trzech etapach. W pierwszym etapie wytypowano funkcjonariuszy w oparciu o przyjęte kryteria (np. sprawność fizyczna, odpowiednie cechy psychofizyczne, niekaralność dyscyplinarna). W rezultacie do drugiego etapu – *sprawdzianu wydolności fizycznej i strzeleckiej* zakwalifikowano 300 kandydatów. Na sprawdzian składały się następujące konkurencje: bieg na 100 metrów, wejście na sześciometrową linę siłą rąk oraz strzelanie dokładne i ze stumetrowym dobiegiem wraz z wymianą magazynka. Do ostatniego, trzeciego etapu tj. rozmowy kwalifikacyjnej zakwalifikowało się 100 kandydatów, spośród których ostatecznie wyłoniono 47 milicjantów tworząc Wydział Zabezpieczenia. Na czele Wydziału stał naczelnik, któremu bezpośrednio podlegał jego zastępca, sekretarka oraz dwóch inspektorów: ds. szkolenia i ds. ad-

¹⁶ B. Kozłowski, *Od Policji Państwowej do Policji Granatowej*, na <http://wiadomosci.polska.pl/>, dostęp 09.08.2009 r.

¹⁷ Dekret PKWN z dnia 7 października 1944 r. o *Milicji Obywatelskiej*, DzU z 1944 r., nr 7, poz. 33.

¹⁸ Decyzja Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 28 lutego 1976 r. w *sprawie utworzenia Wydziału Zabezpieczenia Komendy Stołecznej Milicji do zwalczania aktów przemocy*.

ministracyjno-technicznych. Z kolei zastępcy bezpośrednio podlegały sekcje bojowe¹⁹.

Zgodnie z decyzją, do zadań Wydziału Zabezpieczenia należało: zwalczanie zagrożeń atakami terroru; prowadzenie pościgów i zatrzymań groźnych przestępców; działanie podczas likwidacji zbiorowego zagrożenia lub naruszenia porządku publicznego; udział w akcjach ratowniczych w przypadku klęsk żywiołowych, jak również taktyczne wspieranie jednostek MSW, w tym Biura Ochrony Rządu, ogniw kryminalnych i dochodzeniowo-śledczych Milicji Obywatelskiej, Straży Pożarnej czy Wojsk Ochrony Pogranicza. W początkowym okresie istnienia Wydziału Zabezpieczenia KS MO obszarem jego działalności był cały kraj. Dwa lata później, w 1978 roku podjęto decyzję o utworzeniu ogniw wspierających Wydział Zabezpieczenia. Na podstawie zarządzenia nr 016/78 ministra spraw wewnętrznych z dnia 15 kwietnia 1978 roku w *sprawie zadań resortu spraw wewnętrznych w zakresie zapobiegania terrorowi i jego zwalczania* utworzono plutony specjalne. Decyzją Komendanta Głównego MO z dnia 1 marca 1978 r. w *sprawie powołania w wydzielonych Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej Plutonów Specjalnych* powołano plutony specjalne w Gdańsku, Katowicach, Krakowie, Łodzi, Poznaniu, Szczecinie i Wrocławiu²⁰. Realizując polecenie, komendanci wojewódzcy MO wyłączyli z plutonów lekkich kompanii w pododdziałach wojewódzkiego podporządkowania 25 etatów, powołując tym samym plutony specjalne.

W skład drużyny plutonu specjalnego wchodził strzelec wyborowy, specjalista w alpinizmie miejskim, minier-pirotechnik, specjalista od walki wręcz oraz pletwonurek. Należy zaznaczyć, że podane specjalności mają jedynie charakter przykładowy, gdyż założeniem było dążenie do poznania i opanowania jak największego zakresu specjalizacji przez każdego z funkcjonariuszy²¹.

W 1980 roku, na podstawie decyzji Komendanta Głównego MO z dnia 19 lipca we wszystkich pozostałych województwach, w Zmotoryzowanych Odwodach Milicji Obywatelskiej utworzono 8-osobowe drużyny specjalne, które po pięciu latach zlikwidowano²². Okazało się, że tak małe ognia spe-

¹⁹ Szerzej, K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu*, „Wydawnictwo TRIO Collegium Civitas”, Warszawa 2008, s. 150.

²⁰ Np. pluton specjalny w Katowicach został powołany do życia z dniem 1 września 1978 roku, choć przeszkolenie specjalistyczne funkcjonariuszy było już prowadzone od lata 1978 roku.

²¹ K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu...*, s. 151.

²² Decyzją Komendanta Głównego Milicji Obywatelskiej z dnia 7 stycznia 1985 roku.

cialne nie mają racji bytu, głównie z uwagi na brak odpowiedniego zaplecza szkoleniowego czy kadry instruktorskiej. Ponadto milicjantów z tych drużyn wykorzystywano do normalnej służby patrolowej, co w efekcie uniemożliwiało prawidłowe przygotowanie do realizacji zadań o charakterze specjalnym²³. Przy czym w Rzeszowie i Białymstoku, w miejsce drużyn, powołano plutony specjalne²⁴.

W Polsce, początek lat osiemdziesiątych XX w. charakteryzował się również licznymi uprowadzeniami samolotów PLL LOT na rejsach krajowych. Stanowiło to jeden ze środków emigracji do krajów Europy Zachodniej celem uzyskania azylu politycznego. Warto zaznaczyć, że w latach 1980–1982 w kraju miało miejsce osiem udanych uprowadzeń samolotów oraz dwanaście usiłowań, które zostały udaremnione. Jednym ze skutków powstałej sytuacji była zmiana struktury organizacyjnej Wydziału Zabezpieczenia KS MO. Rozkazem organizacyjnym nr 0127/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 listopada 1982 roku powiększono stan etatowy Wydziału do 237 funkcjonariuszy.

Utworzono również tzw. skrzydło LOT liczące 140 milicjantów, do którego zadań należała ochrona statków powietrznych PLL LOT przed uprowadzeniem na rejsach krajowych²⁵ oraz sekcję bojową składającą się z kobiet.

W 1984 roku Milicji Obywatelskiej przybyło kolejne zadanie. Na podstawie zarządzenia nr 0054/84 Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 30 sierpnia Milicja Obywatelska została zobowiązana do fizycznego zwalczania terroryzmu. Z kolei w decyzji nr 001/85 Komendanta Głównego MO szczegółowo określono m.in. sytuacje, w których mogły być użyte pododdziały MO. Należały do nich:

- niebudzący wątpliwości zamach na życie lub zdrowie osób, lub mienia znacznej wartości;
- opanowanie lub usiłowanie zniszczenia pozostających pod specjalnym nadzorem obiektów będących siedzibami władz, urzędów państwowych, organizacji społecznych oraz przedstawicielstw państw obcych akredytowanych w Polsce;

²³ K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu...*, s. 151.

²⁴ Zarządzenie organizacyjne nr 021/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 21 marca 1985 roku w sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Rzeszowie oraz Zarządzenie organizacyjne nr 072/Org. Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 18 marca 1986 roku w sprawie utworzenia Plutonu Specjalnego w Zmotoryzowanym Odwodzie Milicji Obywatelskiej w Białymstoku.

²⁵ K. Jałoszyński, *Współczesny wymiar antyterroryzmu...*, s. 151.

- zagrożenie obiektów o szczególnym znaczeniu dla gospodarki narodowej;
- konieczność odblokowania obiektów opanowanych przez przestępców lub osoby nieuprawnione, uniemożliwiające ich funkcjonowanie;
- zagrożenie bezpieczeństwa i porządku publicznego przez osoby posiadające broń palną, materiały wybuchowe, toksyczne lub inne mogące spowodować niebezpieczeństwo powszechne;
- działania związane z udziałem w akcjach ratunkowych w przypadku klęsk żywiołowych, katastrof i innych niebezpiecznych wydarzeń²⁶.

Decyzją nr 001/85 wprowadzono również jednakowy podział odpowiedzialności terytorialnej.

Plutony specjalne ZOMO były wykorzystywane także do wykonywania zadań milicyjnych w wypadkach: pościgów i zatrzymywania niebezpiecznych przestępców; na wypadek klęsk żywiołowych, katastrof; w sytuacji poważnego zagrożenia lub naruszenia bezpieczeństwa i porządku publicznego; prowadzenia operacji prewencyjno-represyjnych. Przy wykonaniu wspomnianych działań wykorzystywano szczególne umiejętności funkcjonariuszy. W tym celu członkowie plutonu specjalnego przechodzili specjalistyczne szkolenia strzeleckie w zakresie posługiwania się bronią palną różnego rodzaju, samoobrony i walki wręcz, spadochroniarskie, nurkowe, wspinaczkowe i inne. Pluton specjalny, jako jednostka szczególna i wyodrębniona organizacyjnie, podlegał bezpośrednio komendantowi wojewódzkiemu MO i to on podejmował decyzję o jego skierowaniu do działań na terenie własnego województwa. W pozostałych przypadkach dyspozycje o użyciu plutonu wydawał dyrektor Biura Operacyjnego KG MO, albo upoważniony przez niego oficer dyżurny KG MO.

W zależności od charakteru działań, ich celu, czasu i miejsca prowadzenia, komendant wojewódzki lub dyrektor Biura Operacyjnego KG MO decydował o wyposażeniu plutonu specjalnego. W trakcie realizacji zadań pluton specjalny był dowodzony przez dowódcę operacji KW MO, gdy działał na terenie własnego województwa lub dowódcę Wydziału Zabezpieczenia KS MO podczas wykonywania zadań na terenie kraju. Bezpośrednie podporządkowanie plutonu specjalnego komendantowi wojewódzkiemu MO, specjalistyczne szkolenie, samodzielny magazyn sprzętu i uzbrojenia, powodowały, że jednostka ta funkcjonowała niejako poza strukturą ZOMO²⁷.

²⁶ Tamże.

²⁷ Kopalnia „Wujek” Uzasadnienie wyroku w procesie dotyczącym pacyfikacji śląskich kopalń, cz. I, na www.Prawy.pl.

Po transformacji ustrojowej

Zmiany, jakie miały miejsce w Polsce w końcu XX w., spowodowały również zmiany w funkcjonowaniu policyjnych sił specjalnych.

Umieszczenie Policji w systemie bezpieczeństwa i porządku publicznego wynika z jej przeznaczenia oraz zadań określonych w ustawie z dnia 6 kwietnia 1990 r. *o Policji*. Przywołany akt prawny stanowi, że Policja jest umundurowaną i uzbrojoną formacją służącą społeczeństwu, powołaną do ochrony bezpieczeństwa ludzi oraz utrzymania bezpieczeństwa i porządku publicznego.

Do podstawowych zadań Policji należy ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra, jak również ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania. Ponadto Policja ma obowiązek inicjowania i organizowania działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym. Policja kontroluje przestrzeganie przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych oraz wykrywa przestępstwa, wykroczenia i ściga ich sprawców. Policja sprawuje również nadzór nad strażami gminnymi (miejskimi) oraz nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach. Na podstawie umów i porozumień międzynarodowych współdziała z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi. Z kolei z punktu widzenia funkcjonowania obszaru Schengen zadania Policji sprowadzają się do utworzenia, eksploatacji i utrzymania systemu informacyjnego umożliwiającego organom administracji rządowej i organom sprawiedliwości przekazywanie oraz dostęp do danych gromadzonych w Systemie Informacyjnym Schengen (SIS).

Na Policję składa się służba kryminalna, prewencyjna oraz wspomagająca w zakresie organizacyjnym, logistycznym i technicznym²⁸. W skład Policji wchodzi również: policja sądowa; Wyższa Szkoła Policji; ośrodki szkolenia i szkoły policyjne; wyodrębnione oddziały prewencji i **pododdziały antyterrorystyczne** oraz jednostki badawczo-rozwojowe.

Jeżeli chodzi o policyjne siły specjalne to w 1990 r. Wydział Zabezpieczenia KSMO został przemianowany na Wydział Antyterrorystyczny KSP,

²⁸ Ustawa z dnia 06 kwietnia 1990 r. *o Policji*, art. 4.

a w 2000 r., podobnie jak Kompanie Antyterrorystyczne Oddziałów Prewencji, na Samodzielny Pododdział Antyterrorystyczny Policji w Warszawie. Trzy lata później SPAP w Warszawie został podzielony na dwa zarządy: Zarząd Bojowy oraz Zarząd Wsparcia Bojowego Centralnego Biura Śledczego KGP. Następnie w wyniku połączenia obu zarządów utworzono Biuro Operacji Antyterrorystycznych KGP (BOA KGP). Funkcjonowało ono do połowy 2004 r., kiedy utworzono Zarząd Operacji Antyterrorystycznych Biura Główny Sztab Policji KGP²⁹.

Z kolei w miejsce plutonów specjalnych powołano kompanie antyterrorystyczne w składzie 55 policjantów wraz z sekcją pirotechniczną, które w 2000 r. przemianowano na Samodzielne Pododdziały Antyterrorystyczne Policji (SPAP). Przy Komisariacie Policji Warszawa-Okęcie utworzono Samodzielny Pluton Antyterrorystyczny, rozwiązany w 2003 r.

Ponadto w 2003 r. utworzono dodatkowo Sekcje Antyterrorystyczne (SAT-y) w województwach: lubuskim, świętokrzyskim, opolskim, mazowieckim, lubelskim, warmińsko-mazurskim i kujawsko-pomorskim, często reformując istniejące wcześniej, tzw. „nieetatowe” grupy realizacyjne. Wymienione pododdziały Policji zalicza się do tzw. „etatowych” jednostek specjalnych, co skutkuje m.in. tym, że ich funkcjonariusze mają inne normy rentowo-emerytalne niż policjanci innych pionów, jak również odmienne normy wyposażenia i uzbrojenia. Pododdziały te są podporządkowane komendantom wojewódzkim Policji i używane do działań na ich rozkaz. Przy czym mogą być użyte na terenie całego kraju na rozkaz Komendanta Głównego Policji, co pozwala na wzajemne wspieranie się w razie potrzeby.

Poszczególne jednostki różnią się liczebnością. Te, sprzed reformy terytorialnej liczą po 55 funkcjonariuszy, młodsze – **19** lub **26 policjantów**, w zależności czy w strukturze organizacyjnej SAT-u jest komórka minersko-pirotechniczna. Z końcem lat 90-tych ubiegłego stulecia broń będącą na wyposażeniu stanowiły pistolety „Glock-17” i „Glock-19” oraz pistolety maszynowe: polskie PM-84P i PM-98 „Glauberyt”, izraelskie „Mini – Uzi” oraz niemieckie MP5A3. Używane były także strzelby kal. 12 typu Mossberg 500 ATP6 (do miotania pocisków gumowych i forsowania drzwi), wyrzutnie granatów łzawiących RWGŁ-3 (wraz z tzw. siatkowym zestawem obezwładniającym SZO-84) oraz granatniki RGA-86 (do obezwładniania osób). Z kolei na wyposażeniu snajperów były fińskie karabiny TRG-21³⁰.

²⁹ Wywiad z K. Jałoszyńskim.

³⁰ I. Chloupek, *XX lat w akcji*, „Komandos” 1998, nr 10.

W 2008 r. zatwierdzony został projekt powstania jednostki centralnej, która w razie potrzeby mogłaby działać na terenie całego kraju w oparciu o istniejące SPAP-y. W związku z tym, w Komendzie Głównej Policji ze struktur Głównego Sztabu Policji wyłączono komórkę organizacyjną niższego szczebla o nazwie „Zarząd Operacji Antyterrorystycznych” i na jej bazie utworzono komórkę w randze biura o nazwie „Biuro Operacji Antyterrorystycznych”. Jak stwierdzono w uzasadnieniu „Przedsięwzięcie to wynika(ło) z potrzeby zachowania odpowiedniego stopnia gotowości i przygotowania Policji do realizacji zadań w zakresie zwalczania terroryzmu. Utworzenie odrębnej, specjalistycznej komórki organizacyjnej pozwoli na opracowanie i wdrożenie „policyjnego systemu zwalczania terroryzmu” funkcjonującego jako integralny element krajowego systemu zarządzania kryzysowego”³¹.

Zadaniem BOA KGP³² jest przeciwdziałanie terroryzmowi i jego fizyczne zwalczanie oraz organizowanie, koordynowanie i nadzorowanie działań Policji w tym zakresie, w szczególności: prowadzenie działań bojowych oraz rozpoznawczych, zmierzających do likwidowania zamachów terrorystycznych, a także przeciwdziałanie zdarzeniom o takim charakterze; prowadzenie działań wymagających użycia specjalistycznych sił i środków lub stosowania specjalnej taktyki; prowadzenie negocjacji policyjnych; wykonywanie zadań wspierających działania ochronne podejmowane wobec osób podlegających ochronie; wspieranie działań jednostek organizacyjnych Policji i komórek organizacyjnych KGP w warunkach szczególnego zagrożenia; koordynowanie przygotowań Policji do prowadzenia działań bojowych, minersko-pirotechnicznych i negocjacji policyjnych, jak również współpraca z krajowymi i zagranicznymi formacjami właściwymi w sprawach przeciwdziałania terroryzmowi i jego zwalczania.

Ponadto Biuro wykonuje zadania specjalnej jednostki interwencyjnej, o której mowa w decyzji Rady 2008/617/WSiSW z dnia 23 czerwca 2008 r. w sprawie usprawnienia współpracy pomiędzy specjalnymi jednostkami interwencyjnymi państw członkowskich Unii Europejskiej w sytuacjach kryzy-

³¹ Uzasadnienie do zarządzenia nr 372 Komendanta Głównego Policji z dnia 14 kwietnia 2008 r. w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji.

³² W skład biura wchodzi: kierownictwo (dyrektor biura i jego zastępca); dwa Wydziały Bojowe; Wydział Szkoleniowo-Bojowy; Wydział Wsparcia Operacyjnego; Wydział Wsparcia Technicznego; Zespół Koordynacji Krajowej i Międzynarodowej oraz Jednosobowe Stanowisko do spraw Opiniodawczo-Doradczych (zarządzenie Nr 749 Komendanta Głównego Policji z dnia 27 maja 2010 r. w sprawie regulaminu Komendy Głównej Policji, DzUrz KGP z 2010 r., nr 6, poz. 20, § 18).

sowych³³. Jak podkreśla A. Rapacki „[...] Funkcjonariusze BOA będą (są) przygotowani nie tylko do bezpośredniego reagowania, ale będą (są) też zobligowani do przewidywania i monitorowania zagrożeń, opracowywania scenariuszy ewentualnych wydarzeń, rozpoznawania strategicznych miejsc czy obiektów o szczególnym znaczeniu, w których tego rodzaju zagrożenia mogą pojawić się. Utworzenie BOA usprawni również proces decyzyjny przy realizacji zadań związanych z likwidacją zagrożenia terrorystycznego”³⁴.

Warto zaznaczyć, że inną grupę jednostek policyjnych realizujących zadania zbliżone do zadań SPAP-ów stanowią tzw. jednostki „nieetatowe”, tworzone na różnych szczeblach organizacyjnych Policji. „Nieetatowość” polega na tym, że w ich skład wchodzi policjanci pełniący na co dzień służbę w terenie. Grupy nieetatowe zwane często realizacyjnym są jednostkami typowo taktycznymi, wykonującymi zadania na korzyść swoich macierzystych jednostek. Z uwagi na ich wyposażenie, uzbrojenie i wyszkolenie jednostki te zastępują etatowe SPAP-y, ale w mniej skomplikowanych sytuacjach³⁵.

Organizacja działań sił specjalnych Policji poddawana jest permanentnym zmianom, wynikającym przede wszystkim z charakteru współczesnych zagrożeń, jak również przeobrażeń systemu prawnego regulującego omawianą problematykę. Warto również zwrócić uwagę, że rozmieszczenie policyjnych sił specjalnych na terenie kraju ma znaczny wpływ na szybkość i skuteczność podejmowanych działań w przypadku wystąpienia zagrożenia, w tym zagrożenia atakiem terrorystycznym.

³³ Tamże.

³⁴ Zob. wywiad z A. Rapackim, *Po co BOA?*, „Policja 997” 2008, nr 5, s. 11.

³⁵ R. Socha, A. Letkiewicz, P. Guła, *Policyjne oddziały...*, s. 20–25.